

بیری نویسنده‌گی

(۴)

محمدهتی دانش پژوه

- ۳۰ - عارفی خطاب به برادرش شمس‌الدین به‌نظم و نثر عرفانی در چهارده موقوف :
ناسوت و ملکوت و جبروت و لاهوت «مکتوبات بندگی» دارد .
* رهاستک ص ۶۲ ش ۱۱ .
- ۳۱ - شاه یوسف عثمانی رقمه‌ها و منشآت اخلاقی و فلسفی و عرفانی دارد بنام «نسخه
در بیان تصوف» .
* بادلیان ش ۱۳۹۸ .
- ۳۲ - مظفرعلی شاه میرزا محمدهتی کرمانی را مراسلات است (فهرست نسخه‌های خطی
فارسی ۱۴۴۸) .
* ملك ۱۸ - ۴۷۷۹/۱۵ و ۵۴۶۵/۶ .
- سوم - وقف‌نامه‌های مجددا و مزارها و آستانه‌ها که بسیاری از آنها جداگانه و در مجلات
یا کتابها چاپ شده‌است ، برای شناختن آنها میتوان به فهرستها نگاه نمود . بخشی از اسناد وقف
آستانه عبدالعظیم شهر ری چاپ شده و مجموعه اسناد آستانه تاج‌الدین حسن ولی را نگارنده نشر
کرده‌ام و در دیباچه آن سیاهه‌ای از اسناد مزارها بدست داده‌ام . فهرست برای تک تک وقف‌نامه‌ها
کاری است دشوار و نمی‌توان هم بهمه آنها دست‌رسی پیدا کرد . اینک از چند سند وقف و مجموعه
اسناد وقف یاد شود :
- ۱ - وقف‌نامه ربع رشیدی مورخ ۷۰۹/۱۱ ، محمود عرفان در یادنامه دین‌شاه ایرانی
(چاپ بیینی در ۱۹۴۸ ص ۱۸ - ۳۱) از نسخه‌ای از آن که در تبریز است وصف کرده و بندهایی
از آن آورده است ، از وقف‌نامه املاک خواجه رشید فضل‌الله همدانی طوماری دراز در کتابخانه
آقای حاج حسین‌آقای نخجوانی دیده‌ام که آغاز و انجام آن افتاده بود (نشریه ۴-۳۴۳) .
* نسخه اصل آن اکنون در دست انجمن آثار ملی است و ناقص است و چاپ عکسی
میشود (بررسی‌های تاریخی ۵ - ۱ ص ۲۴۹) .
- * ملك ۱۲۳۳ از سده ۱۳ و ۱۴ و کامل (نسخه تریبیت) (فیلم ۳۶۳۵ دانشگاه) .
- ۲ - صریح‌الملک ، مجموعه‌ایست از اسناد و قباله‌های مزارها و آستانه‌ها و موقوفات
که نمونه‌هایی از آن مربوط به آستانه شیخ صفی اردبیلی در دست هست و زین‌العابدین عبیدی
قوامی شیرازی و محمد طاهر سیاهانی آنها را گرد آورده‌اند (فهرست فیلمهای دانشگاه ص
۱۳۶ - نشریه ۳ : ۲۰۹ - معارف اسلامی ۶ - ۱۰۹) در ترسل ش ۳۸۵۰ ملك از دیباچه
صریح‌الملک یاد شده‌است (ص ۱۴۷ فهرست فارسی) .

۳ - محیی‌الدین ابوالمفاخر شیخ یحیی بن برهان‌الدین ابوالمظفر احمد بن شیخ‌العالم سیف‌الدین ابوالمعانی سعید بن مطهر بن سعید باخرزی درگذشته ۷۳۶ و مؤلف اوراد الاحیاب و فصوص‌الاداب و قف‌نامه‌ای دارد برای روضه فتح‌آباد یا مزار سیف باخرزی مورخ ۷۲۶ و ۷۳۴ (چاپ ۱۹۶۵ تاشکند).

۴ - سید رکن‌الدین ابوالمکارم محمد بن قوام‌الدین محمد بن نظام یزدی وزیر درگذشته ۷۳۲ در یزد و پسرش امیر شمس‌الدین ابوعبدالله محمد درگذشته ۷۳۳ در تبریز و قف‌نامه‌ای بنام جامع‌الخیرات دارند مورخ ۷۲۳ - ۷۴۸ که دو نسخه آن از شهر یزد بدست آمده و عکس هر دو آن در دانشگاه هست و به چاپ رسیده است (فهرست فیلمها ص ۳۱۳).

۵ - فرمان سلطان احمد جلایسر (کشته ۸۰۸) درباره زاویه شیخ صفی برای شیخ صدرالدین موسی در ذق ۷۷۳.

(بررسی‌های تاریخی ش ۵ ص ۳ - يك صد و پنجاه سند تاریخی ص ۹ - یادگار ش ۴ ص ۱) پاریس SP 1630 مورخ ذق ۷۷۳ (بلو ش ۴ : ۲۷۵ ش ۲۳۳۴).

۶ - صکوک و سجلات تیموری، در آغاز آن آمده که شاه عباس در ۱۰۱۱ در اندخود شبرغان آنرا یافته است و مورخ ۸۰۶ است.

- * آستان قدس ۳ : ۹۶ ش ۶۹ و قف ۱۱۴۵.
- * دانشگاه ۱۴۷۷/۱ مورخ ۱۰۳۸.
- * ملك ۶۷۸/۱ مورخ ۱۲۹۵.

۷ - و قف‌نامه مدرسه روضه احمدیه از یوسف بن جهان‌شاه بن قرايوسف قره قوینلو مورخ ۸۷۹ (فارسانمه ناصری ص ۸۲).

مجلس (۱۵ : ۱۹۹).

۸ - وقفیه امیر علی شیرنوازی مورخ ۸۹۶ برای مدرسه اخلاصیه هرات، در فهرست کتابخانه ملك (عربی و ترکی ص ۶۲۵ ش ۱۴۸۷) از نسخه‌های ترکی و ترجمه‌های فارسی آن سخن می‌مان آمده است، در تاشکند هم نسخه‌ای از ترکی آن هست (۱ : ۱۴۵).

۹ - و قف‌نامه شیبانی خان محمد (۹۰۶ - ۹۱۶) برای مدرسه سر چارسوی کوی خدای‌داد سمرقند (چاپ ۱۹۶۶ تاشکند).

۱۰ - کتابچه موقوفات آستان قدس که نخستی از آن در دانشگاه از تاریخ ۹۳۱ تا ۱۲۸۵ (ش ۲۹۸۷) و نخستی در مجلس (ش ۷۷۷) مورخ ۱۲۸۵ و نخستی در کتابخانه ملك (ش ۱۱۳۷) هست و خلاصه‌ای از آنها هم در ۱۳۰۲ در مطلع‌الشمس و جداگانه در ۱۳۱۷ چاپ سنگی شده است (آثار الرضویة من منتخبات المديتیة) اصل خود سندها هم در آستان رضوی و عکس آنها در کتابخانه آستانه نگاه‌داری میشود.

۱۱ - محمد شفیع اعتمادالتولیه آستان قدس رضوی به دستور آصف‌الدوله فرمان‌فرمای خراسان و سیستان و نایب‌التولیه آستان رضوی در صفر ۱۳۰۳ سیاهه و فهرستی از موقوفات مدارس و مساجد و تکایا و دیگر وجوهات بر و خیرات و مقابر محترم بجز خود آستان قدس رضوی برداشته است.

* ملك ش ۶۱۷۱، خط همان محمد شفیع با ارقام سیاق.

۱۲ - میرزا عبدالوهاب طراز یزدی در ۱۲۵۷ کتابچه موقوفات یزد نگاشته است و آن بچاپ رسیده است (فرهنگ ایران زمین ج ۱۰ - فهرست ادبیات ۱ : ۳۸۸).

* دانشگاه ۶۵۹۷ (نفیسی ۱۹۷).

✓ چهارم - نامه‌ها و منشآت شاعران که گرچه در بیشتر آنها معانی فدای لفظ میشود ولی رویه‌رفته از بسیاری از آنها در روشن ساختن وضع اجتماعی و جغرافیایی میتوان بهره برد و نکته‌های تاریخی از آنها بیرون کنید.

- ۱ - خاقانی شاعر (۵۹۵ هـ) مکاتیب دارد که یکبار در ایران بجا رسیده و بار دیگر هم بنیاد فرهنگ نشر کرده است. نسخه‌های آن در ترکیه و ایران و پاریس است.
- ۲ - حاج محمد بهرام پسر آخوند ملازاده ملاغیاث‌الدین که بنام ابوالمظفر سید عبدالعزیز بهارخان شستان نکات بحی سبک فتاحی یا خماری یا اسراری نیشابوری در گذشته ۸۵۲ و ساخته ۸۴۳ را شرح کرده است.
- * ایوانف ۱ : ۱۴۹ ش ۳۳۹ تا ۳۴۱ و ۲ : ۱۱۵ ش ۱۲۷ (که باید همین شرح باشد).
- * دیوان هندش ۲۰۴۰ (همین شرح).
- ۳ - اعجاز هراتی در وصف شهر اصفهان و مردم آن سامان و جشن نوروز و بهار آنجا و درباره مردم جواریه و در دشت و گرمابه‌ها و قهوه‌خانه‌ها و تفریح گاه‌ها و پیشه‌وران و هنرمندان آن انشائی شیوا دارد. (شهر آشوب گلچین معانی ص ۹۴).
- * دانشگاه ش ۲۶/۲۵۹۱.
- * دانشگاه ش ۲/۳۰۳۴.
- ۴ - میرزا محمدشفیع منشی سرکار اکبرشاه شاهزاده هندی و معاصر شاه سلطان‌حسین شهر آشوب دارد. این شاهزاده (محمد اکبر) پسر اورنگ زیب بوده و در ایران در ۱۱۱۸ در گذشته است.
- در آن از آقا سجنجل عطار کوی نوقان وصف شده است. او گویا همان شفیعا یا محمدشفیع حسینی هروی اصفهانی خوشنویس مذهب نقاش شاعر و معروف در شکرسته نویسی که گفته اند در ۸۵ سالگی در ۱۰۸۱ در مشهد در گذشته و بهند هم رفته بوده است باشد و بایستی پس از آن تاریخ هم زنده بوده باشد.
- و همو گویا جنگ ش ۴۶۲۳ گلستان را برای شاه عباس دوم نوشته باشد (شهر آشوب گلچین معانی ص ۹۵ - نمونه خطوط خوش بیانی ۲۸۵ - فهرست گلستان ص ۵۷۷).
- * دانشگاه ش ۷۲/۲۹۵۰ گ ۳۴۰ - ۳۸۰ مورخ ۱۱۴۷.
- * دانشگاه ش ۴۷۹۳ آغاز و انجام افتاده که در فهرست بنام منشآت آمده است.
- * سپهالار ش ۱۴۳ (۵ : ۱۵۵).
- * موزه بریتانیا Add 2279 (ریو ۸۵۰ ش ۱ گلشن خسروی).
- ۵ - فوق‌الدین احمد فوقی یزدی دانشمند ادیب شاعر هنرآل مانند سوزنی و زاکانی که گویا در بندرسورت هند در گذشته و از سده ۱۱ است. منشآت دارد (ذریعه ۹ : ۸۵۱ - فرهنگ سخنوران ۴۵۷ - فهرست نامهای مجلد ۱۵ فهرست دانشگاه).
- * دانشگاه ۱۴۸۶ و ۲/۲۶۱۹.
- * ملك ۴۹۹۹ و ۴/۵۱۰۴.
- ۶ - ظهوری نورالدین محمد در گذشته ۱۰۲۵ منشآت دارد بنام خوان خلیل و گلزار ابراهیم و نورس (سه شر) و پنج رقه و مینا بازار.
- * ایوانف ش ۲۱۳ و ۷۸۶ (۱ : ۱۵۵ و ۲۱۳).
- * بانکیبور ۹ : ۸۱ ش ۸۷۰.
- * برلین (۱۰۵۶ برج).
- * بهار ش ۲۶۹ (۱ : ۲۰۷).
- * مجلس ۲۸۷ (۲ : ۱۶۴).
- ۷ - مقیم محمد مقیم بن محمد شریف حسینی شاعر زمان شاه جهان با تخلص مقیم و سراینده یوسف وزلیخا «مکاتبات مقیم» دارد که نامه‌ها و اسناد رسمی است و رویهم سی و شش نامه و سند میشود مورخ ۱۰۶۸ و ۱۰۵۱.
- * ایوانف ۱ : ۱۶۱ ش ۳۷۰ مورخ ۱۰۷۰.

۸ - طغرای مشهدی درگذشته ۱۰۷۸ منآت دارد که در کلیات او و جداگانه دیده میشود .

- * ایوانف ۱ : ۳ - ۳۷۱ و ۱۴۵ : ۲ و ۳ : ۲۳ ش ۷۸۹ .
- * بادلیان ۱۳۸۹ - ۱۳۹۰ .
- * بانکیبور ۹ : ۸۱ ش ۸۷۱ .
- * دانشگاه تهران ۲ : ۱۹۵ .
- * دانشگاه بمبئی ص ۲۷۷ فهرست .

۹ - میرزا محمد طاهر نصرآبادی اصفهانی زاده در ۱۰۲۷ و زنده در ۱۰۸۳ خیال خواب دارد (ذریعه ۹ : ۶۴۳ - فرهنگ سخنوران ۳۵۳) .
* نسخه بیانی (نشریه ۲ : ۴۸) .

۱۰ - آقا میرمحمد منصور عاشق پسر میرفرونی سمنانی درگذشته ۱۱۴۵ (سفینه محمود - فرهنگ سخنوران ۳۷۰) منآت دارد و از آنها است رقه‌ای در پاسخ میررکن‌الدین درباره دستور سیر در اصفهان (ش ۸۲۳۵ دانشگاه تهران و ش ۱۸ / ۴۶۷۱ و ۱۹ / ۵۴۰۳ ملک و جنگ دکتر حسین مفتاح) و تعریف طاوس‌خانه (دانشگاه ۳۰۹۸ ص ۳۱۳) همانکه وحیدقزوینی در عباس‌نامه (ص ۲۴۹) وصفی از آن آورده و گفته که شاه عباس دوم در ۷۸ - ۱۰۶۸ آن را بنیاد گذارده است .

از او است سجده هزاردانه که در مجلس (۷ : ۳۱ و ۳۹) هست (ذریعه ۱۹ : ۲۰۱) .
نیز نامه به طالب‌خان و میرزا صادق مستوفی الممالک (دانشگاه ۵۱ / ۲۵۹۱) .

۱۱ - نصیرالدین محمد یزدگردی همدانی خواجه نصیرالدین محمد یزدگردی همدانی هندی درگذشته ۱۰۳۰ مؤلف لعل قطبی در عروض مورخ ۱۰۲۱ (ذریعه ۹ : ۱۲۰۰ - سپه ۲ : ۴۴۳ و ۵ : ۳۱۹ - دانشگاه منآت ۵۶۳۴ - نشریه ۲ : ۲۰۸) منآت و نامه‌هایی دارد که از آنها است تعریف اصفهان او .

- * ایوانف ۱ : ۴ - ۱۸۳ ش ۴۱۹ - ۴۲۰ و ۴ : ۱۸ ش ۹۵۴ .
- * دانشگاه فهرست نامهای مجلد ۱۵ فهرست و ش ۸۲۳۵ .
- * مجلس فهرست نامهای مجلد هشتم فهرست .
- * ملک ۴۱۷۱ و ۴۱۸۵ و ۴۶۷۱ و ۴۸۴۴ و ۴۸۶۴ و ۵۴۰۳ .
- از او است تعریف اصفهان که بیان کرده‌ایم .
- * مجلس ۲۶۶۵ (۸ : ۴۲۳) .

او در بیت‌الشرف معانی هم نمونه انشاء و ترسل گذاشته است و آن در دو باب است و یک خاتمه : باب یکم در دیباچه است به‌ثر و نظم و معماها و نامه‌های دیوانی مورخ ۱۰۱۴ و ۱۰۱۵ با نام شاه‌عباس ، باب دوم رقععات خصوصاً است ، خاتمه عنوانی ندارد .
* ایوانف ۲ : ۱۲۵ ش ۱۴۰ .

۱۲ - میرزا محمد رفیع قزوینی واعظ درگذشته ۱۰۸۹ منآت و خجسته بیاض و سفینه دارد مورخ ۱۰۳۹ همچنین رسائل و خطب و دستور نامه‌نگاری و ترسل (ذریعه ۹ : ۱۲۵۲ - فرهنگ سخنوران ۶۴۰) .

- * ادبیات تهران ۱ : ۴۹۹ و ۳ : ۶۳ .
- * دانشگاه تهران ۲ / ۲۴۰ و ۲ / ۲۹۷۸ و ۲ / ۴۶۰۲ .

۱۳ - ظهیرای تهرانی پسر ملا مراد پسر علی‌خان تهرانی زنده در نیمه سده ۱۱ منآت دارد .

- * برلین (۱۰۵۷ برج) .
- ۱۴ - عبدالقادر بیدل دهلوی لاهوری (۱۰۵۴ - ۱۱۳۰) منشآت دارد به شکرانش خان و دوپسرش عقیل خان و شاکر خان که در کلیات او چاپ شده است .
- * برلین (برج ص ۱۴۷) .
- * دیوان هند ۲۱۱۶ مقابله شده و ۲۱۱۷ که پارمایت از آن .
- * کیمیریج (برون ۲۸۴) .
- * موزة بریتانیا (ریو ۸۱۱) .
- از اوست رقعات .
- * تاشکند ۱ : ۶۵۶ .
- نیز از اوست چهارعنصر که در بیست سال (۱۰۹۵ - ۱۱۱۶) نگاشته و در کلیات او در ۱۲۸۷ چاپ سنگی شده است .
- * ادبیات تهران (۱ : ۱۹۶) .
- * افغانستان ص ۱۲۰ .
- * ایوانف ۱ : ۱۶۸ ش ۹ - ۳۸۷ و ۲ : ۱۳۲ ش ۱۵۲ .
- * بانکیبور ۹ : ۱۰۱ ش ۸۷۴ .
- * دیوان هند ۲۱۱۵ مورخ ۲۲ رمضان ۱۱۱۶ (عنمرسوم) و ۱ ذح ۱۱۱۶ (چهارمی) و ۱ ذح ۱۱۶۳ .
- * رهاتسک ص ۲۲۱ ش ۱۸ .
- ۱۵ - میرزا محمد جعفر طرب نایینی اصفهانی منشآت دارد (ذریعه ۹ : ۶۴۶) .
- * ملی تبریزش ۲۷۳۸ نخجوانی (شریه ۴ : ۳۱۴) .
- ۱۶ - میرزا سید محمدخان طوبی پسر میرزا حسین خان حسرت نایینی (۱۲۳۸ - ۱۲۸۴) منشآت دارد .
- * آستان قدس ش ۱۰۲۹ (۷ : ۸۵۹) .
- ۱۷ - لسان‌الاطباء حسن بن میرزاعلی طبیب متخلص به حکیم و خفائی زنده در ۱۳۱۱ منشآت دارد .
- * دانشگاه ش ۴۰۸۵ .
- ۱۸ - میرزا محمدتقی فائق آشتیانی منشآت دارد *شش کلام انسانی و مطالعات فرهنگی*
- * ادبیات تهران ش ۷۸ د (۱ : ۴۹۷) .
- ۱۹ - مجدالادباء ملا حیدرعلی نیرای همدانی خوشنویس صحاف نامه‌هایی دارد (ذریعه ۹ : ۱۸۴) .
- * دانشگاه ۳۸۴۹/۲ بخط خود او مورخ ۲۸ ع ۱۲۸۹/۱ .
- ۲۰ - یغمای جندقی (۱۱۹۶ - ۱۲۷۶) منشآت دارد (ذریعه ۹ : ۱۳۱۳) .
- * دانشگاه ش ۶۵۱۴ (۱۰۱۶ نفیسی) .
- ۲۱ - میرزا ابراهیم منتری مشهدی دیباچه‌هایی دارد .
- * مجلس ش ۲۴۹۰ (۸ : ۱۸۶) .
- ۲۲ - میرزا عباس همایون بروجردی اصلح الشعراء دوازده آیین دارد .
- * ملی تبریز ش ۸۸۹ نوشته ۱۲۹۰ (شریه ۴ : ۲۹۴) .